

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ОСОБИСТОСТІ ПРАЦІВНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Стеценко В.В.,

слухач магістратури

спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Майже кожного дня людина стикається з ситуаціями невизначеності. Невизначеність передбачає неможливість передбачити настання конкретних життєвих обставин. Психологічний спокій визначається суб'єктивним сприйняттям оточуючих умов реальності як визначеної, так і невизначеної.

Тому в дослідженні акцентуємо увагу на проблематиці невизначеності життя поліцейського, в контексті окресленого проаналізуємо наступні особистісні чинники: життєстійкість, довіра до себе, визначення особистих цінностей, почуття зв'язності, толерантність, інтолерантність до невизначеності.

На нинішній день були проведено дослідження щодо проблематики підтримання психологічного спокою за умов невизначеності, проявів функціонування особистості в умовах невизначених життєвих обставин наступними вченими: Белінською О. П., Гранкіною-Сазоною Н. В., Коваленко А. Б., Король В. С., Лушиним П. В., Максименко С. Д., Яворовською Л. М. та ін.

Поняття «невизначеність» осмислено численною кількістю вчених-дослідників, однак оберемо, на нашу думку, найдоцільніше для нашого дослідження, зокрема: О. П. Белінська невизначеність розглядала як суб'єктивну сутність соціальних трансформацій та виділяє три її характеристики: 1) множинність — ситуація містить у собі багато можливостей, допускає варіативність виборів, рішень та інтерпретацій; 2) непередбачуваність - неможливість прогнозу; 3) онографія – суб'єктивна неможливість протистояти непередбачуваності [1, с. 3].

Невизначеність - істотний фактор, який окреслює ситуацію неусвідомленості настання майбутніх подій, розглядається в контексті невизначеності уявлень про самого себе. Проте єдиним і основним джерелом подолання невизначеності є людина, яка має можливості альтернативного вибору в тій чи іншій конкретній ситуації. Тобто, у будь-якій невизначеній ситуації людина є спроможною прийняти рішення, унаслідок чого невизначеність може набути форми: повної або часткової. Часткова невизначеність є характерною для життєвих обставин, для вирішення яких можна застосувати альтернативу вирішення (зробити вибір). Ситуації повної невизначеності на сьогодні практично неможливо зустріти. Адже кожна конкретна ситуація має бути вирішена у будь-який спосіб, таким чином ситуація повної невизначеності набуває форми часткової невизначеності.

Невизначеність, як правило, полягає у складності вибору альтернативи розв'язання проблеми, виокремлення дієвих способів уникнення ситуацій невизначеності, передбачає дефіцит часу та інформації, недостовірність отриманої інформації.

П. В. Лушин зазначає, що ситуації невизначеності є перехідними станами, які дозволяють людині переживати позитивні емоції в нових ситуаціях та сприймати їх не як загрозу, а як виклик [2, с. 144]. Зокрема в поліцейській діяльності це стосується психологічної готовності до несення служби в конкретних надзвичайних ситуаціях, де співробітник має володіти морально-психологічною стійкістю до екстремальних стресових впливів, самоволодінням, розумною обачливістю, вольовою регуляцією.

Екстремальні ситуації, викликані «невизначеністю» під час несення служби поліцейським можуть передбачати наступні варіації прийняття рішень: повідомити про службову недбалість чи протиправну поведінку товариша або залишитися з ним у добрих стосунках, виконати свій службовий обов'язок чи не втручатися в події задля онографія власної безпеки. Причиною невизначеності, на думку, С. Д. Максименка, є «здатність мислити мислення, сприймати сприйняття, переживати життя» [3, с. 540].

У межах здійснення поліцейським владних повноважень, значущим особистісним ресурсом для подолання ситуацій невизначеності є життєстійкість - психологічна якість, зміст якої охоплює здатність приймати та боротися із викликами конкретних життєвих обставин, керувати власними діями та нести за них особисту відповідальність. Життєстійкість як особливість, характерна для правоохоронців та визначає самостійні компоненти: залученість, контроль та прийняття ризику. У свою чергу, зазначені компоненти несуть відокремлений зміст.

Залученість означає, що поліцейський відчуває особисту значущість в системі відносин з іншими громадянами, зокрема особами, які мають намір вчинити протиправні винні діяння. Залученість мотивує співробітників поліції реалізовувати плани дій, застосовувати накопичену особистісну ресурсну базу уникнення ситуацій невизначеності. Тобто, поліцейський у жодному разі не може залишити ситуацію некерованою, повністю невизначеною. Після обрання альтернативи власних дій поліцейський зобов'язаний контролювати ситуацію, сформулювати переконаність у тому, що здійснені власні дії мають результативність. Наступним доцільно зазначити, що прийняття ризику, як складовий компонент життєстійкості, передбачає для поліцейського, що будь-яка життєва ситуація - це одночасно життєвий виклик та можливість набуття нового досвіду та професійних навичок. Вказані складові компоненти формують життєстійкість - психологічну якість, яка націлює здійснювати вибір між минулим (те, як робив раніше, те, що є знайомим та зрозумілим) та майбутнім (те, що є непередбачуваним, змінним, невизначеним).

Почуття зв'язності подібне до особистісного ресурсу життєстійкості, до своєї складової також включає три компоненти: збагненність, керованість та осмисленість.

Почуття зв'язності є основою для уникнення невинного ризику, сприйняття події менш загрозливою, але більш керованою. Поліцейський, який володіє почуттям зв'язності в життєвих обставинах невизначеності та стресу спроможний діяти активніше, вирішуючи настання непередбачуваних подій із відповідним ступенем ризику, готовий звернутися за підтримкою до оточуючих членів суспільства. Поліцейський, який володіє окресленим почуттям, є упевненим в собі та компетентним під час здійснення владних повноважень.

Доцільно акцентувати увагу на тому, що поліцейські з низьким рівнем розвиненості почуття зв'язності часто відчувають депресивний стан, агресію та триво-

гу, професійне вигорання. До того, не тільки поліцейські, а й взагалі особи, які володіють низьким рівнем почуття зв'язності часто хворіють, вживають алкогольні напої, курять тютюнові вироби, свідомо використовують надмірно заспокійливі лікарські засоби.

Довіра до себе - істотний ресурс, за використання якого людина спроможна подолати відчуття невизначеності. Довіра до себе - це уявлення про себе, оцінка власних можливостей керувати ситуацією у невизначених обставинах. Довіра має виражатися у тому, що людина повинна шукати опору та підтримку в самій собі, довіряти оточуючим, брати відповідальність за себе.

Довіра до себе має базуватися на компонентах, як-от: 1) «я повинен»; 2) «я можу»; 3) «я хочу». У контексті діяльності правоохоронних органів, описані компоненти виявляються у ситуації, коли співробітник схильний до стану фрустрації, тобто до того психічного стану, що виражається у невпевненості у власних силах, зневірі впоратися з труднощами на шляху до досягнення мети.

Проявами стану фрустрації поліцейським є апатія, агресія, регресія (співробітник мінімально довіряє іншим своїм колегам, постійно конфліктує без причини, не дістає підтримки, не отримує співчутливого стану, якого очікував). Однак поліцейський повинен перебороти самого себе, оцінити самостійно власні переживання, окреслити стратегію подолання переживань у ситуації невизначеності - діяти за принципом «я можу». Якщо поліцейський націлений на досягнення очікуваного результату, то активізується до дій, що визначає принцип «я хочу», тобто співробітник у будь-який спосіб хоче досягти відповідного результату, визначеного попередньо. Типовими ситуаціями, в яких особистісний ресурс «довіра до себе» є значущим, є застосування вогнепальної зброї, фізичної сили, спеціальних засобів під час несення служби.

Щодо толерантності та інтолерантності до невизначеності, терміни є протилежністю один одному. Маємо на увазі, що толерантність до невизначеності означає, що людина пояснює ситуацію невизначеності як джерело особистісного удосконалення та розвитку. Толерантність визначається як емоційна та перцептивна особистісна змінна. Звернімо увагу, що під час виконання поліцейським покладених обов'язків та повноважень, зокрема ситуація пов'язана з учиненням водієм у стані алкогольного сп'яніння ДТП, поліцейські прибувають на місце вчинення ДТП з метою встановлення фактичних обставин події. Поліцейський виражає власні емоції та почуття перцепції (сприймання об'єктивної дійсності органами чуття), що означає наступне: емоції є мисленнєво-оціночними процесами, складовими елементами комунікації, мотиваційним ґрунтом свідомості, мислення і соціальної поведінки.

Кожна із виявлених емоцій формує мислення поліцейського. Причиною протікання емоцій є відповідний наслідок події, у наведеному випадку щодо ДТП, наслідком є вчинення ДТП у стані алкогольного сп'яніння та наявність потерпілих осіб. Емоції, які переважають у зазначеній ситуації, складні, тобто поєднують в собі розуміння об'єктивної дійсності, усвідомлення життєвого значення останньої. До переліку таких емоцій слід віднести настороженість, відразу, страх, здивування, смуток, презирство тощо.

Проте, коли мова йде про толерантність до невизначеності, можемо стверджувати, що остання є здатністю людини, зокрема поліцейського, протистояти невизначеним

обставинам події, відчувати себе безпечно в обставинах, у яких важко розібратися, сприймати напругу, яка виникає унаслідок невизначеності.

Інтолерантність навпаки за змістовим аспектом передбачає негативну реакцію, неможливість раціонально впоратися зі страхом, емоційними труднощами, посиленою тривогою. До того, інтолерантність зумовлює індивідуальну тенденцію особистості сприймати ситуацію як загрозу або осередок дискомфорту. Більш того, стверджуємо, що інтолерантність є складовою тривожних розладів.

Вагоме місце при аналізі поведінки людини посідає особистісний ресурс цінності. Категорію «цінності» осмислюють в аспекті спрямованої мотивації поведінки людини стосовно досягнення відповідно визначеного ідеалу.

У професійній діяльності поліцейського передовими цінностями є специфічна форма соціальної відповідальності, професіоналізм. Результатом реалізації цінності професіоналізму має бути високий рівень довіри населення до поліції. Довіра, у свою чергу, ґрунтується на впевненості у правоті співробітників поліції під час виконання покладених повноважень, сумлінність та чесність. Зауважимо на тому, що діяльність поліцейського базується на принципах професійної етики поліцейського, згадані принципи розглядаються як цінності, які взаємопов'язані та утворюють єдину комплексну систему. Наприклад, принцип верховенства права в аспекті цінності передбачає дотримання прав і свобод людини, законність, рівність, справедливість.

Професіоналізм обумовлює служіння суспільству, відкритість і прозорість, взаємодію з населенням на засадах партнерства, безперервність здійснення професійної діяльності. Гуманізм як цінність визначає толерантність, неупередженість, гендерну рівність, свободу совісті. Наведені цінності формують поліцейського як професіонала, внутрішньо готового та зосередженого пов'язати своє життя зі служінням народові, захистом порушених прав, свобод та дотриманням законності у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Белінська О. П. (2014). Неопределенность как категория современной социальной психологии личности. Психологические исследования, 7 (36), 3. URL: <http://psystudy.ru/index.php/num/2014v7n36/1014-belinskaya36.html>.
2. Лушин П. В. Хаос и неопределенность: от страдания – к росту и развитию: монографія, Київ, 2017. 144 с.
3. Максименко С. Д. (Edt.), Кузікова С. Б. & Злишков В. Л. (2017). Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика. Монографія. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 540 с. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/1466>.

*Науковий керівник: І.О. Шинкаренко, канд. психолог. наук, доцент
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*